

Adolf Pelikán P. J.

RODINNÁ VÝCHOVA

RODINNÁ VÝCHOVA

IMPRIMI POTEST

Pragae, die 1. Novembris 1941.

P. Theophilus Spáčil S. J., Praep. Prov.

NIHIL OBSTAT

Ordinarius Pragensis.

P. Venceslaus Feřt S. J.,

censor.

IMPRIMATUR

Pragae, die 4. Novembris 1941.

Prael. Dr. Theophilus Opatrný,

vicarius capitularis.

Adolf Pelikán S. J., Rodinná výchova

Vydalo Dědictví dra Noska, nakladatelská společnost s ruč. obm.

v Praze II., Spálená 17. - Vytiskly Lidové závody tiskařské a

nakladatelské, společnost s ruč. obmez. v Olomouci l. P. 1941

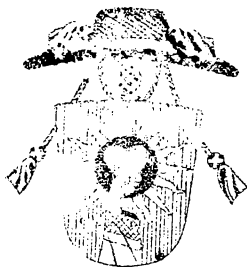
Titulní obraz je dílem mistra Mario Barberis. Reprodukce

povolena holandským Poslem B. S. P., jehož je majetkem.

A D O L F P E L I K Á N S. J.

RODINNÁ VÝCHOVA

R O Z H L A S O V É P Ř E D N Á Š K Y

EX LIBRIS
ANCIŠCI KRCHŇÁK

1941

DĚDICTVÍ DRA NOSKA V PRAZE

Předmluva

Kterýsi velký muž svěřoval mně tajemství svých životních úspěchů. Přičítal je třem okolnostem, z nichž první a nejdůležitější vyjádřil bodře takto: „Uměl jsem si vybrat matku.“

Dobrá matka, vzorná vychovatelka je skutečně největší poklad a dobrodiní pro celý život dítěte. Kéž by všichni tento poklad měli! Ach, proč jen všichni nemohou tak mluvit jako onen muž!

Býti dobrou, nejlepší matkou a vychovatelkou, mělo by býti snahou a touhou každé ženy a dívky. Jakýmsi příspěvkem a ukazovatelem cesty k tomuto životnímu úkolu jest tento spisek o rodinné výchově. Je žádoucí, aby se jím vážně zabývali i muži, neboť výchova je společným dílem jak matky tak i otce.

Knížička obsahuje šest rozhlasových přednášek, které byly vypracovány a skoro všechny předneseny letos z jara - s malými korekturami a nepatrnými doplňky - v doslovném znění.

Kéž tento spisek, po němž už dlouho bylo voláno, se rozletí do tak četných rodin městských činžáků a venkovských chaloupek. Doufáme, že všichni lidé dobré vůle jej s pouděkem přijmou, vždyť jen křesťanskou výchovou dojdeme šťastné budoucnosti.

U Praze v den sv. Karla Boromejského 4. listopadu 1941.

Důležitost rodinné výchovy

Drazí přátelé! Představuji si vás v čilé práci, jak vám ji ukládá provoz všedního dne. Muž odešel ráno do dílny nebo do kanceláře, anebo snad něco kutí v hospodářství, žena zas je ve své domácnosti od rána jak v kole, aby rodinný krb byl útulný a milý, až v poledne přijde muž a vrátí se ze školy děti. Při tom jedna radostná myšlenka vás provází a tou je - dítě, vaše dítě. Otec rád pracuje, vždyť to je pro dítě a zvláště matka žije jen svými dětmi. Snad se právě maličké batolí kolem vás, milé maminky, ty větší zas někde skotačí a ostatní očekávají každé chvíle ze školy. Děti a zas děti, a plným právem.

V dětech rodiče žijí dál, v dětech je národ věčný; to jsou občané zítřka. Mládež, květ lidstva, byla vždy nadějí šťastné budoucnosti. Proto také péče o dítě je nejdůležitější starostí. Vychovávat mládež znamená obnovit svět. Ne nadarmo se říká, že ruka, která hýbe kolébkou, hýbe celým světem.

*

Vám, milí rodiče, je svěřen ten důležitý a těžký úkol. I vaše ruka hýbe nebo hýbala kolébkou, i vy máte brousit diamant dětské duše, který vám Bůh svěřil a proto snad rádi uslyšíte o důležitosti, jakou křesťanství rodinné výchově přikládá a o tom, jak mají křesťanští rodiče na dítě hledět. Výchova je to nejcennější, co můžete dětem dát. Vizte bílou nevěstu! Opouští rodinný dům, loučí se s rodiči, prosí je o požehnání a děkuje jim. Zač pak děkuje? Ne za vkladní knížky, za výbavu, a co všechno od nich dostala, nýbrž - za vychování.

Právo a povinnost rodičů

Dobré vychování je nejen největší dobrodiní, ale také povinnost rodiny. Rodina je první škola; jako

škola má pak býti druhou rodinou. Tato povinnost je vám, milí rodiče, uložena samým Bohem, jest to vaše přirozené a nezadatelné právo. Dítě je něčím z otce a matky a je tedy podle přirozeného práva pod jejich ochranou. Vy je živíte, máte je i řídit a připravit k plnění povinností. Ti, kdož vzbudili nový život, mají se starat i o rozvoj nové bytosti k dokonalému stavu člověka, t. j. k rozvoji všech mohutností tělesných i duševních.

Výchova rodinná je také nejpůsobivější, nejtrvalejší, a rozhodující pro celý další život. Odborníci tvrdí, že výchova, než jde dítě do školy, tedy v 6 letech, je v hlavních rysech skončena. A v Knize knih čteme: „S cesty, kterou se dává jinoch, ani když zestárne, se neuchýlí.“ (Př. 22, 6.)

V církevním zákoníku je povinnost rodinné výchovy jasně a přesně vymezena slovy: „Rodiče jsou přísně zavázáni starati se podle svých sil o nábožensko-mravní, jak tělesnou i občanskou výchovu svého potomstva a o jeho časné blaho.“ (I. C. 1113.) Církev také respektuje toto právo rodičů na výchovu a neudělí dítěti křtu, jestli si toho rodiče nepřejí a nezaručí náboženskou výchovu. Než by ho zbavila rodinné výchovy, raději mu neudělí svátost tak potřebnou. Co je pro ptáka hnízdo, to je pro dítě rodina. Vezmi, znič ptáčkovi hnízdo a zničíš mu život. Výchova rodinná je nenahraditelná. Právem se říká: „Rodina nahradí člověku svět, ale celý svět nenahradí mu rodinu.“

Tato povinnost rodičů je i se stanoviska křesťanství tak důležitá, že její zanedbání je větším hříchem, než zapření víry a to podle slov sv. Pavla: „Nestará-li se kdo o svoje a zvláště o domácí své, je horší než nevěřící.“ (I. Tim. 5, 8.) Proto budou rodiče jednou Bohu přísný počet skládati z toho, jak své děti vychovali. Vůči těm, kteří toho nedbali, vyvstanou jednou jako žalobci jejich dětí. A když už zde na zemi na ně trpce žalují, jak bude v onen den?

Odpovědnost před Bohem

Žalobcem bude jednou dítě vůči tomu otci, jenž více péče věnoval chovu koní a psů než výchově svých dětí. Žalobcem svých rodičů budou děti nemožně rozmazlené, zhýčkané, na tvrdý život naprosto nepřipravené. Žalovat budou děti na své rodiče sobecké, kteří se sice plahočili a honili za mamonem v domnění, že učiní zadost své povinnosti, když dětem zanechají co nejvíce peněz a majetku. Ubozí, zapomínají, že děti budou nejen dědici jejich statků, ale i jejich chyb a neřestí; radostí na nich se nedočkají a děti rovněž budou se tak cítit, jakoby rodičů ani neměly. Žalovat budou děti na své rodiče tvrdé a necitelné, kteří říkali, že je živí kravička a ne děti, na ty, kteří užívali jakožto jediného výchovného prostředku řemene a metly. Trpce žalovat budou jednou Bohu na své rodiče, kteří zapomněli, že manželství má býti štěpnicí křesťanství a plniti zemi věřícími, nebe pak vyvolenými. Křesťanští rodiče, uvědomte si, že dítě není jen vaše, ale i Boží a že dítě, které vám Bůh svěřil, bylo křtem svatým posvěceno a určeno pro nebe.

Dlouhá by to byla litanie obžalob. Nesmíme však vidět jen samé stíny, je i dnes dosti kladů, mnoho chvályhodného a to i na úseku výchovy rodinné. I dnes je nemálo hrdinných ctností a vůbec, co je v zahradě Boží krásného, bylo vypěstováno v této štěpnici. Nelze však neslyšeti hlasitých a častých stesků a výtek, že dnešní rodina svých úkolů dobře neplní. Těžké obvinění! A nedá se omluviti! Snad jen aspoň vysvětliti.

Je to úkol příliš těžký a rodiče si s ním neví rady! Skutečně problém výchovy je jedním z nejtěžších a každý táta cítí, co to dá práce řádně dítě vychovati.

Připravme se na ten úkol!

Pěstít duše je opravdu umění všech umění. Ale proč se na ten úkol nepřipravíme? Na svobodná umění se musí člověk připravovat dlouhými studie-

mi. Aby někdo mohl boty podrážet a přištipky dávat, musí se tři leta učit a dělat mistrovskou zkoušku a zde, kde jde o nic menšího než o výchovu zdatných jedinců, se vše ponechává náhodě. Mnozí manželé jsou odkázáni jen na šedé vzpomínky z mládí a na radu známých a přátel. Tuto neodpustitelnou lehkomyšlnost asi měl na mysli sv. Otec Pius XI., když v okružním listě o křesťanské výchově mládeže z roku 1930 snažně prosil a zapřisáhal biskupy a kněze, aby neopomíjeli žádného prostředku k důkladnému poučení křesťanských rodičů o jejich povinnostech v náboženské, mravní i občanské výchově dětí.*

Poslušen tohoto hlasu používám nejmodernějšího prostředku, abych dnes a snad i v dalších měsících všem manželům dobré vůle připomněl hlavní zásady zdárné výchovy, čerpané nejen z knih, ale hlavně ze zkušeností za svého víc než 40letého styku s rodiči a 6 sourozenci a ještě více z 20letého kněžského působení.

Správný názor na dítě

Dnes to bude už jen důvěrné slovíčko k manželům v očekávání onoho zázraku, jímž je každé dítě: „Pokládejte dítě za poklad, dar nebes a požehnání pro vás!“ Dítě je ztělesněním jejich lásky, prodloužením jejich života a nejsilnějším poutem.

Dítě vám vnese mezi čtyři zdi plný a pravý život domova a zasvětil vás do umění mít sváteční a takřka vánoční náladu po celý rok. Zdraví, normální manželé těší se vždy na první dítě, v němž vidí takřka Pacholátko betlemské a klečí také u jeho jeslí mladá matka i otec, hrdý na svou novou hodnost, oba se srdcem plným nejčistšího citu.

Tak jako na první dítě, těšte se na každé další. Anebo aspoň se ho nebojte! Nebojte se početné rodiny! Radosti mnohonásobně vyváží všechny starosti a oběti, to vám dosvědčí všichni, kdož mají ví-

* Str. 32 v překladu, který vydala roku 1930 Matice Cyrilometodějská v Olomouci.

ce dětí. Lidové rčení říká: „Čím více dětí, tím více Otčenášů a čím více Otčenášek, tím více požehnání.“ A je tomu tak . . . Větší rodina bývá průbojnější. Po jisté době se její situace rok za rokem uvolňuje a nadlehčuje, jedno dítě bývá druhým vychovááno a podporováno.

Nevyhýbejte se dalším dětem a neodmítejte je od svých prahů! Přijde snad doba, kdy jich budete potřebovat a nebudete jich mít. Zemře-li vám jedináček, anebo se zkaží, budete litovat, ale už pozdě a nadarmo.

Lépe vychovává četná rodina

Mějte na zřeteli dobro dětí a jejich výchovu! Kdo nezažil štěstí, 3, 4, 6 dětí sedících kol jednoho stolu a kupících se kol jedné matky, srostlých ve hře a v slzách, tomu chybí kus přirozeného a nenahraditelného blaha. Hoch i děvče z početné rodiny jsou snad zkráceni o leccos po stránce sociální a zdravotní, ale mají daleko lepší životní start a životní průpravu než jedináček, který si neumí vážít darů života. Početná rodina je obec v malém. Zde roste výmluvnost, snášenlivost a obětavost. Zde není místa pro panovačnost a bohorovnost. Zde nemůže takřka vyrůst bolestínek, citlivka, netykavka nebo fňukálek. Připadne-li na dítě z početné rodiny tísnivý pocit osamocení, má kam jít, ale kam se obrátí dítě vyrostlé od malička v osamělosti? Nejednou se stalo, že i před sebevraždou zachránila zoufalce okolnost, že měl bratra nebo sestru. Nepozorujete také, jak dítě-jedináček z domu utíká, potřebuje kamarády do hry a snad i prosí rodiče o bratříčka nebo sestřičku. A jací jsou to rodiče, kteří i tehdy se zatvrdí vůči dětem?

Nic si z toho nedělejte, když se vám sobečtí lidé smějí, že jste staromódní! Velká rodina je něco krásného a svatého. Děti jsou hvězdy vašeho nebe a drahokamy vaší koruny, jsou mostem, stupínkem do nebe. Nemáte důvodu litovat rodičů četné rodiny ani oněch dětí. Obojí jsou anebo jistě budou

šťastni a spokojeni. A že jsou snad chudí, bosí, špatně živeni? Lépe jest býti tak, než vůbec nebyti. Nelitujte četných rodin, ale blahopřejte jim! Morálka našeho lidu je přes všechny smutné případy zvrhlé sobeckosti v jádru zdravá a odsuzuje ty, kdož z touhy po pohodlí uhýbají úkolu tak čestnému, důležitému a svatému.

Nebojte se dětí!

Milé ženy a matky, nebojte se dětí, ale bojte se o děti! Pán Bůh dá dítě, dá i na dítě. Mějte důvěru v Boží prozřetelnost! Pán Bůh pomůže. Kdo Boha má v domě, odbude deset dětí lehčeji, než dvě ten, kdo Boha od svých prahů odehnal. Lépe jest mít deset dětí na kolébce než jedno na svědomí. A co říci o přílišných ohledech na zdraví? Je přece známo, že více žen je nemocno od dětí, které mít nechtěly, než od těch, které mají.

Ale co to? Přerušil mou řeč někdo? Anebo se mně to jen zdá, jakoby mnoho hlasů volalo: „Je to všechno krásné, co tu velebíš, ale . . .!“ Znáám, milí posluchači, to vaše „ale“, vím, že otázka početných rodin je také otázkou hospodářskou a že nestačí jen hlas moralisty. I společnost, stát má tu velké slovo. A neslyšíte dnes i z oněch míst: „Nebojte se dětí, žádné nebude nezaměstnané, každé dostane práci, kdo bude chtít pracovat, vždyť to je úkol státu, zájem národa?“ Jen ty národy budou mít budoucnost, které se vrátí k zdravé a z dětí se radující rodině. Tento zdravý smysl sebezáchovy musí i u nás zvítězit. Marně bychom stavěli školy a kostely, kdyby se rodiny nenaplnily účelivými srdci.

Krise rodiny, bojící se dětí, musí být překonána. Pak překonáme snadno i krisi ve výchově. Jedinácky těžko vychovává zástup vychovatelů a vychovatelek, kdežto mnoho dětí vychovává se téměř samo.

Drazí rodiče, milé matky, potvrďte mně svým přirozeným smyslem a křesťanským citem, že první předpoklad zdárné výchovy jest: Viděti v dětech požehnání nebes a největší dar vlasti a Církvi!

Výchova náboženská I.

Otcovstvím a mateřstvím berete na sebe, milí rodiče, povinnost výchovy. Ba, vlastně teprve výchovou dětí stáváte se rodiči. Úkol ten je těžký, zodpovědný a dalekosáhlý. Předmět výchovy je velmi rozsáhlý, vztahuje se na celého člověka, na jeho tělo i duši, jež se spojují v jednotu lidské přirozenosti.

I péče o tělo dítěte je rodičům samým Bohem uložena. Jen v zdravém těle je zdravý duch. I tělo je Kristem vykoupeno a k oslavě povoláno. To pravím jen na ospravedlnění rozumné péče o tělo a tělesné výchovy, o kterou je dnes celkem dobře postaráno; ba mnohdy se pěstuje snad na úkor duše, jíž přece se má tělo podřídit. Ve výchově duše však je třeba poučení daleko více a obzvláště v té nejvyšší její složce, ve výchově náboženské, která je bohužel zatlačována do pozadí, ba je vůbec v mnohých rodinách opomíjena.

Nečekejte, milí rodiče, až život vychová vaše dítě k náboženství. Náboženství musí vychovati pro život a vy zas dítě k náboženství. Ubohé děti bez Boha, bez modlitby a bez náboženství! A ubozí jejich rodiče! Jak byste se také mohli radovat z dětí, které rostou bez Boha! Pravdu má moudrý Sirach, jenž dí: „Lépe jest umřítí bez dětí, než zanechati děti bezbožné.“ (Sir. 16, 1.)

Proto církevní zákoník zavazuje všechny vychovatele, nejen rodiče, ale i jejich zástupce a kmotry, aby pečovali o náboženskou výuku svěřených jim dětí. (I. C. 1335.) Tuto povinnost vám, milí rodiče, ukládá sám Bůh, neboť jest to jeho dítě. „Takových jest království nebeské,“ Práví Kristus Pán. (Mat. 19, 14.) A stanoví tím práva Boží na dítě a práva dítěte na Boha. Nedopusťte, drazí rodiče, aby vaše dítky o toto království přišly! Přišly by tím o mnoho, ba o všechno! A v tomto nejdůležitějším úkolu v náboženské výchově mají vám býti nápomocny moje připomínky.

Už před zrozením dítěte

Jako výchova vůbec, tak i výchova náboženská začíná už před zrozením dítěte. Ženě je známo, že se tehdy má varovati všelikého rozčilování, rušné společnosti, napínavých divadel a filmových představení, namáhavých cvičení, jízdy na kole a zkrátka všeho, co by mohlo plod ohroziti. Snad i muž je si vědom, že má býti pln ohledů a pozornosti vůči své ženě, jež tehdy trpívá pocity osamělosti a nepravidelnými vzruchy myslí. Zdali si však také požehnaná matka uvědomuje, že působí nejmocněji na základní ladění dětské duše, neboť tehdy je dítě s jejím životem nejtěsněji spojeno, krev její je i krví dítěte? Posvěcuje-li matka svůj život, posvěcuje tím zároveň i celý budoucí život dítěte, jež nosí pod srdcem. Milé matky, nemyslete tehdy jen na kokardy na čepičkách, na výšivky peřinek a bílý kočárek, ale vkládejte ve vroucích modlitbách své dítě v náruč Boží, dřív než je vezmete v náruč svou. Soustřeďte své myšlenky v jedinou prosbu, aby sám Bůh vedl tuto dušičku, kterou vám svěruje. Uctívejte zvláště Pannu přesvatou, jež své božské dítě v životě nosila a posvětila tím všechny radosti a bolesti rodiček! Křesťanské ženy v očekávání porodu přistupují k svatým svátostem, aby měly posilu pro těžkou a nebezpečnou hodinku.

Po narození křest a úvod

„Žena, když rodí, zármutek má, když však porodila dítě, nepamatuje na bolest pro radost, že se narodil člověk na svět.“ (J. 16, 21) Nový člověk, nový drahokam v její koruně, nový stupínek do nebe. „Čím medle toto dítě bude?“ podobně jako při narození Jana Křtitele, táží se přátelé při narození nového světoobčana. Čím? Především dítětem Božím, andělíčkem a dědicem nebes a to křtem svatým, k němuž má býti dítě co nejdříve přineseno. Není to, draží, pouhá formalita, jež má dítě zvěčniti v matrice, ale svátost, která vtiskuje duši působivé a nezničitelné znamení dítěte Kristova.

Podobně jako Maria šla s božským svým dítětem k očišťování, koná i křesťanská matka první cestu s dítětem svým do chrámu, kde ji kněz uvádí před oltář Hospodinův a vyprošuje jí milost a sílu, aby dosáhla i s dítětem blaženosti věčné. A jistě jí dosáhne, splní-li povinnosti křesťanské matky, povede-li své dítě už od útlého mládí k Bohu.

Modlitba od útlého mládí

Dítě se má naučit modlitbě už na klíně matčině. Dobré matky také to mají na paměti. Václav Kosmák vzpomíná na svou matku, jak si klekla ke kolébce, složila spícímu, as půl roku starému bratříčkovi ručky jako k modlitbě a řekla: „Děti, zítra bude sv. Františka P., náš František bude mít svátek. Nemůže se chudinka ještě sám k svému sv. patronovi modlit, pojďte, pomodlíme se za něho.“

Víte-li, drahé maminky, jaký je nejkrásnější obraz matky? - Jak spíná k modlitbě ručky svého dítěte. Tolikrát jste se daly fotografovat s dítětem na loktech, mohly byste mi ukázat i tento: sepjaté ručky v sepjatých rukou?

Zbožné matky umějí budít dar zbožnosti v duši dítěte. Vodí je k obrazům Matičky Boží a Jezulátka. Děti si tyto svaté podoby zamilují a prokazují jim dětským způsobem svou náklonnost. Záhy učí matky děti modlit se k andělíčku strážci, který se jim stává opravdovým kamarádem. Berou je do kostela, vysvětlí jim obrazy, kříž, svatostánek a naučí je pak jiným dětským modlitbám, jako: *Můj Ježíšku zlatý** nebo *Ježíšku svatý náš!***

* *Můj Ježíšku zlatý,
tam v nebeské říši -
kéž andělci moji
modlitbu mou slyší.*

*Ať mamičku chrání
a tatínka sílí,
a vlast naši chrání
tví andělci bílí.*

*Ať hodné má děti
a pokoj zde svatý -
splň mi tu modlitbu,
můj Ježíšku zlatý!*

*Ježíšku svatý náš,
prosíme Tebe,
shlédni k nám maličko
z věčného nebe!*

Dítě všechno snadno pochopí, vždyť nikdy později není stěna mezi tímto a oním lepším světem tak tenká jako v raném mládí. Než přijde dítě do školy, má vědět o Otci na nebi, že ho má milovat, ale též se Ho i báti. Ukažte dětem, že mají i chyby, kterých nutno litovati, vypravujte jim o stvoření vráji, o hříchu, o vyhnání prvních lidí z ráje, o Kainu a Abelovi, o Ježíškovi, o jeho narození, o vánocích a dítě nevyjde z úžasu.

Tak by to mělo býti v rodinách, ale jak tomu je ve skutečnosti? Bohužel, málokteré dítě se umí modlit, když přijde do školy, ba ani kříž udělat neumí. Ach, matky a otcové, mnoho jste zanedbali, velice jste dítě ošidili! Dali jste dítě učit všemu, hudbě, rytmicí, tanci, řečem, sportu, ale jak chudé bude jednou při všem bohatství, jestli jste je nenaučili modlitbě. A jednou temný stín padne na váš hrob, stín dítky, jemuž jste nevštíplí víru v další život.

A co říci o otci, jenž brání matce neb domácím, učí-li dítě Boha ctít? Ubohý, zaslepený otče, nebude ctít Boha, nebude později ctít ani tebe. Nechceš, aby zachovávalo přikázání první, jak můžeš očekávat, že bude zachovávat přikázání čtvrté: Cti otce svého a matku svou? Nejen nebránit, ale pomáhat máte matce ve výchově náboženské. Nedá-li si hoch říci od matky, jistě se pomodlí s tebou, sepneš-li mu ručky sám.

Společná modlitba

Drazí rodiče, shromažďujte aspoň jednou denně - večer - všechny členy rodiny i služební k společné modlitbě. Neupouštějte, prosím vás, od tohoto starobylého křesťanského zvyku a tam, kde snad tento

Zdraví nám zachovej,
otce i matičky,
za naši otčinu
spínáme ručičky.

Prosíme, zachraň ji
celičkou, celou,

dej, by nám zůstala
drahou a milou.

Za to pak, Ježíšku,
slibujem Tobě,
radost Ti působit
v každické době.

sloup křesťanského řádu v rodině padl, zbudujte jej znova! Pocítíte brzy jeho blahodárný vliv. Společná modlitba pevně drží zdi domu, posvěcuje domácí mír a hlavu otce obklopuje svatozáří kněžské důstojnosti. I důstojnost matky je zajištěna tam, kde se celá rodina modlí: „Zdrávas, požehnaná mezi ženami!“ V nábožensky zachovalých krajích se modlí celá rodina v adventě a v postě růženec. Zachovejte tento starobylý zvyk, ale jinak nemusí to být pobožnost dlouhá, za to však uctivá. Raději se pomodlit s dětmi uctivě jeden desátek, než z donucení celý růženec. Nechť se i tělo modlí. „Děti,“ říkala jedna matka, „Kristus Pán klečel 40 dní na kamení, aby nás vykoupil a vy byste se nestyděly takhle lenivě klečct?“ A to zapůsobilo, zvláště když děti nikdy neviděly upracovanou matku při modlitbě se podpírat. Tak veďte, drazí rodiče, děti k modlitbě, po dobrém, nikdy však bitím nebo hrozbami! Nechoňte je ani do kostela! Zkoumejte spíše příčiny jejich nechuti k pobožnosti. Snad jsou ony modlitby pro dítě příliš dlouhé nebo někdo činí dítěti v kostele příkoří. Odstraňte tyto závady a chraňte se toho, abyste dětem, ať už jakýmkoli způsobem, zprotivili službu Boží. Ani klečením dítě netrestejte, aby pak nepohlíželo na modlitbu, při níž se klečívá, jako na trest.

Úcta k duchovenstvu

Spolupůsobte se školou ve všech předmětech a zvláště v náboženství, které má býti aspoň pro vás předmětem prvním a nejdůležitějším. Všimněte si, zda má dítě všechny potřebné věci v pořádku! Přezkoumejte je také podle otázek, jež má v katechismu nebo v poznámkovém sešitě do náboženství! Vštěpujte dětem velkou úctu k duchovenstvu. My, jako děti, viděli jsme v knězi takřka nadpozemskou bytost a přijímali jsme jeho slova jako od samého Pána Boha, a dnes? Hořko mluvit! Podpořte autoritu kněze, i když dítě napomene nebo pokárá. Příležitostně

však upozorněte, že i kněz může podlehnouti svodům zlého ducha, a že tedy je třeba za kněze se modlití.

Dětská četba

Bděte nad dětskou četbou svých dětí, neboť ona usměrňuje jejich duchovní růst. Dítě věří v neomylnost tiskařské černě a nepodrobuje ji kritice, nerozeznává užitečné od škodlivého. Proto musíte myslet za ně vy sami, milí rodiče. Dbejte především, aby v tom, co dítě čte, byly zachovány minimální požadavky mravně a nábožensky výchovné a aby četba byla přiměřena věku a rozumové vyspělosti dětí. Ani netušíte, jak zhoubný vliv má na dítě tajně přečtená špatná kniha. Prohlédněte občas zásuvky, kde mají děti své knížky, a možná, že tam najdete nějakou špatnou knížku, kterou vašemu dítěti půjčil zkažený kamarád. Dejte dětem do rukou časopis, jenž sleduje mravně výchovný náboženský cíl. Máte tu na vybranou: Dětskou neděli, Anděla Strážného, Rajskou zahrádku anebo Apoštolát dítek.

Posílejte dítě do katolické dětské besídky a nepomeňte ničeho k jejich náboženskému utvrzení!

Dovolte mně malou otázku dnes na Popelční středu.* Církev sv. posypává popelem naše čela a zasvěcuje nás pokání. Byli jste se svými dětmi v kostele pro popelec? Snad bych viděl ještě stopy tohoto znaku pokání na vašem čele i na mnohém dětském čítku ve škole. Ale jiní zapomněli, nedbali! Drazí rodiče, veďte dítě, ať žije s církevním rokem, sžije se tak s Církví a bude s ní i cítit.

Matkou dětí blažených

„To všechno konáme a ještě víc“, tak bych snad slyšel s mnoha stran. Ano, znám mnohé vzorné matky, které jsou si vědomy oné velké odpovědnosti

* Přednáška byla přednesena 26. II. 1941 právě na Popelční středu.

před Bohem za své děti jako třeba ta, která říkala: „*Nechci být matkou dětí zavržených.*“ Tato myšlenka ji vedla, aby své děti před zhoubnými vlivy chránila a ke křesťanskému životu přidržovala. Hrozné zajisté je pro matku pomyšlení, že by její děti měly být věčně nešťastné. To pomyšlení však nechť si připouštějí matky vlažné a nedbalé, aby konečně procitly z duchovního spánku!

Vy, milé matky, které už v útlém věku zvykáte děti křesťanskému životu, chráníte je zhoubných vlivů a chcete zachovat všechny naše připomínky, i ty, které ještě zde v budoucnu uslyšíte, nemusíte se toho obávat. Nebudete matkami dětí zavržených, ale spasených. Ó šťastní rodiče, blažené matky - dětí blažených!

Výchova náboženská II.

Znáte starodávnou, ale pěknou básničku, jež opěvuje „dětinstva první útulek“ a začíná slovy: „Otcovský dům, ach to je ráj, tím obdařil Bůh Tebe, a projdi světa širý kraj, nenajdeš jiné ráje!“ - „Ach ano, dobře ji známe,“ voláte vy starší, „vždyť jsme ji už ve škole zpívali a dojímala nás, jako žádná jiná.“ - A nedivím se tomu, že vás tak dojímala, vždyť v ní je vyjádřena všechna krása vašeho domova, který vám byl nad vše v světě dražší.

Opravdu nebem je otcovský dům, ovšem jen ten, v němž vládne Bůh, neboť nebe není bez Boha. Chcete-li, milí přátelé, svým dětem připravit doma ráj, o jedno především se snažte: „Učiňte domov místem, které je Bohu nejbližší!“ Není to tak tuze těžká věc. Poslechněte si chvilku, pojďte jen hezky blíž, zapamatujte si dobře ony čtyři body, jež vám chci vložit na srdce a budou ráje na zemi. Vlastně dá se to říci jedním slovem: *Ať má Pán Bůh ve vaší domácnosti první místo!*

Křesťanská domácnost

To má být patrné na první pohled každému, kdo do vašeho bytu vstoupí: Tak zde jsme v křesťanské domácnosti. A nebývá tomu tak vždy. Vkročíme do rodiny, která má jméno rodiny katolické a marně se ohlížíme po nějakém vnějším křesťanském odznaku. Hned by se tam mohl nastěhovat žid nebo pohan. A má to takový význam? Nesporně. Zde hned vidíme, že se nekoná společná modlitba. Před čím by také domácí poklekli. Vždyť zde není ani kříže ani svatého obrázku. Za to spíše bychom tu našli nějakou malbu neb sošku, která uráží mravní cit a otupuje stud. Divím se jen, jak to snesou ženy, které přece mají vrozený smysl pro vše mravné a slušné, a matky, jež mají péči o náboženskou výcho-

vu svého dítěte. Ne, s tím se nesmíte smířit. Říkají, že obraz má uměleckou cenu; nechť se tedy uzavře tam, kde naň patří umělecké zraky, ale to nejsou oči dítěte. Naše křesťanské domácnosti nesmějí připomínat pohanské chrámy Venušiny, nýbrž chrámy křesťanské. Pak je tam i Pán Bůh.

Vstoupil jsem kdysi do salonu vznešené rodiny v Praze. Mou pozornost ihned upoutal krásný umělecký obraz Božského Srdce Páně na přední stěně. Milý hostitel postřehl mé radostné překvapení a sděloval, že celá rodina je zasvěcena Srdci Páně a zde je svědectví její intronisace. Dost ho to sice stálo, než z ložnice jej přenesl do přijímacího salonu, ale nikdo se mu nevysmál. Sklonil jsem se v duchu před tímto statečným mužem.

V křesťanské domácnosti hledáme kříž, obraz Srdce Páně a Madony, zrovna jako kropenku se svěcenou vodou a to hned u dveří, aby se všichni mohli požehnati. Malé děti, které se požehnati nedovedou, žehnají rodiče. Krásný zvyk žehnání vodou svěcenou vtiskne se hluboko v mysl dětskou a může být později jeho záchranou, jak tomu bylo u německého básníka Klementa Brentano. Zbožná matka mu vždy před spaním dělávala svěcenou vodou křížek na čelo. Když se později dostal na scestí a jednou se pozdě vracel s pitky domů, vynořil se mu v mysli obraz žehnající matky a s ní nevinnost mládí, cosi jak ztracený ráj, a to způsobilo jeho návrat k víře podle vlastního doznání více, než setkání s Kateřinou Emerichovou.

Církevní rok

V křesťanské domácnosti vše Pána Boha připomíná a žije se tam také s Kristem Pánem. Celá rodina prožívá církevní rok, který nám přibližuje tajemství naší spásy. Církevní rok ať je i náš i váš rok. Začíná adventem. Co se tu děti natěší na Ježíška. Ale nejprve musejí mu připravit postýlku. Jesličky jsou prázdné a holé. Děti závodí, jak by je vystlaly; za každé sebezapření neb jiný dobrý skutek mohou

vložit jedno stéblo slámy do jesliček. A už je tu sv. Mikuláš se svou nadílkou a vánoční stromek, kol něhož planou dětské tváře. I když už nelze zatajiti původ dárků, přece je těší skutečnost, že štědrý světec a Ježíšek jim nadílí nepřimo skrze rodiče.

Brzy budou druhé hlavní svátky, velikonoce. Přiveďte své děti k Božímu hrobu, kde nad mrtvým tělem zmučeného Spasitele, spočívajícího v hrobě, dlí Ježíš v bílé hostii. Ani netušíte, co se děje v útlé dušince dětské, když s vámi políbí rány Spasitelovy. Vystihl to náš básník Jan Neruda v Baladě horské, jež začíná dětskou otázkou: „Řekněte mně, babičko má, cože rány svírá, po čem člověk těžce raněn, přece neumírá.“

Neopomeňte poslat dítě na Hromnice 2. února se svíci k posvěcení, která se pak doma zažihá, když hrom burácí a uschovává se pro hodinku smrti některého člena rodiny. Zachovejte zbožný zvyk svěcení jívových ratolestí na neděli Květnou, jež pak hospodáři roznesou do polí, na nichž se zelená osení. Celá křesťanská rodina účastňuje se slavného průvodu Vzkříšení a Božího Těla, ale i o dnech křížových, jež se konají za úrodu zemskou.

První svaté přijímání

Nebraňte maličkým přijíti k Příteli dítek! Nečiňte překážek panu katechetovi, vede-li děti už ve druhém, ano i v prvním školním roce k prvnímu svatému přijímání, třeba jste sami šli až když vám bylo devět nebo deset let; staré předsudky je nutno překonati. Spolehněte se na slovo náměstků Kristových, kteří od r. 1910* vybízejí k ranému a častému sv. přijímání. Do mladých nezkažených duší má vejíti Kristus Král spíš, než tam vejde hřích - - - V prvních křesťanských dobách bylo Tělo Páně podáváno i nemluvňatům. To je zbytečno, neboť život milosti v duších není ještě ohrožen. Ohrožen však

8. VIII. vydal Pius X. dekret *Quam singulari*.

jest, když jest dítko schopno hříchu, t. j. když počíná dorůstat do rozumu, tedy kol sedmého roku. Děti, zvláště probudilé a zbožně vychované, mohou přijímati už dříve, třebaš před školou, jakmile pochopí, že to není obyčejný chléb, ale něco svatého a vznešeného. Nepotřebují umět nazpamět katechismus, jen když znají nejzákladnější pravdy, a to podle dětské chápavosti, třebaš neúplně a nejasně, na př. že je Bůh, spravedlivý soudce, ve třech osobách a že druhá Božská osoba se stala člověkem. Tomu učí zbožná matka dítě už se znamením kříže. Tak i za jediný den může býti malé dítě připraveno k svatému přijímání. Je třeba také, aby se umělo zpovídat, ale stačí, dovede-li to s cizí pomocí.

Milé maminky, představte si, jak by bylo krásné, kdyby vaše nevinné dítky vás doprovázely až ke stolu Páně. Pán Bůh je nejvíce usmiřován čistotou dětství a Ježíš touží vejíti především do srdcí těch, jichž je království nebeské. Nepřepínejte ovšem ani zde! Musí-li se dítěti mluvit o „papání“ Ježíška, je to známka, že rozum dítěte není ještě dostatečně rozvinut. Podřídte se pokorně úsudku kněze, oddaluje-li první sv. přijímání, neboť sv. Otec ponechal rozhodnutí nejen rodičům, nýbrž i zpovědníkům.

Zbožné matky ve své vynalézavosti najdou už způsob, jak by i docela malé jejich dítky měly podíl na této nepojaté milosti, na tomto pocelu tvora a Stvořitele. Mám na mysli kněze, který v den své primice vzpomíná na tyto mateřské pocely, jimiž po návratu z kostela od sv. přijímání jakoby svému dítěti vlíbat chtěla zasvěcení službě Boží.

Křesťanské zvyky a pořekadla

Opravdu naše dobré matky dovedou učiniti domov místem, které je Pánu Bohu nejbliž. Náš hudební skladatel mistr Josef B. Foerster vzpomíná s dojetím ve své knize „Poutník“ ničím nenahraditelného kouzla domova, kde vzorná matka chránila hnízdo s pěti mláďaty od všech úhon tělesných i du-

ševních, a zejména si připomíná, jak ráno obešla dětská lože a každého vzbudila polibkem a pozdravením: Pochválen buď Ježíš Kristus.

Oslavte v kostele památné dny rodinné, zejména svátky, ať kteréhokoliv člena rodiny. Nemyslíte, že by to byl nejlepší dar, kdyby celá rodina obětovala sv. přijímání na úmysl oslavence? Lepší hrneček při snídani a pěkný talíř při obědě je už pouhý pozemský dodatek.

Žárlivě střežte staré zděděné zvyky a pořekadla a odkažte je zas svým dětem. Je v tom velký kus naší národní kultury a náboženské výchovy. Naši předkové vše začínali s Pánem Bohem, ve jménu Božím; byli ustavičně obráceni k zdroji všeho dobra a požehnání a odtud ta jejich spokojenost a důvěra. Než otec vyjel s potahem na pole, řekl opravdově: „Tak vje, s Pánem Bohem.“ Matky dělaly kříž nad máselnicí i nad díží, v níž mísí chléb se slovy: Aby bylo sporo, jako Krista Pána slovo. „S křížem na svět, s křížem na světě, s křížem se světa,“ říkají Chodové. Odkazte dětem tuto moudrost Boží a nikomu na světě se nepodaří je od Boha zcela odtrhnout. V neštěstí a ponížení těšili se naši rodiče: Pán Bůh má více než rozdal - všeho do času, Pán Bůh na věky - Bůh dopouští, ale neopouští - kde je nouze nejvyšší, pomoc Boží nejbližší. Dívka z vlažného kraje zachovala si podivuhodně pevnou víru a vysvětlovala: „Nedivte se, měla jsem dobrou, hluboce věřící matku. Když na nás doléhalo se všech stran neštěstí, říkávala: „Dceruško, neplač, Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, a Pán Bůh zase dá.“ Víra, kterou utrpení ještě víc vytríbí, dědí se, jako drahý odkaz na děti.

Nemůžete mít děti stále kolem sebe. Musejí do světa za vzděláním a za chlebem. Snad vám mnohým připomínám tesknou chvíli loučení, když jste svým dětem naposledy udělali křížek na čele, dali jim na cestu růženec a provázeli je dlouhým pohledem. Nemůžete-li být už jejich andělem strážným, svěřte své děti tam daleko v cizině, snad za mořem,

ochraně Boží. Modlete se tak, jako tato prostá matka: „Pane Ježíši Kriste, přiviň jej na své srdce, sv. Judo Tadeáši, vypros mu zaměstnání, sv. Terezičko, syp mu růže na cestu života, sv. Jene Nepomucký, chraň jej od světské hanby, sv. Anděle Strážný, řiď jeho kroky na cestu k dobrému“ - a budete takřka cítit své dítě bezpečné v rukou tak mocných ochránců.

V takových chvílích musejí cítit svou ubohost a chudobu ti, kterým se nedostalo této pevné kotvy naděje a víry. Dítě, ve víře vychované, v oceánu světa nezhyne a na vás nezapomene, nikdy vás neodmítne. Tuto pravdu uložila zkušenost předků v prostonárodní básni, kterou jistě znáte: *Tři dcery*.

Představuje starého, zlomeného otce, jenž podnikl těžkou cestu. Jedna dcera jej odbyla, oprátku mu dala, ať se jde oběsit, a byla to ta, již nejvíce věna dal; druhá mu právě dala do ruky mošničku, ať si jde chleba vyžebrot. Má ještě třetí dceru, ale nemá odvahy u ní zaklepat, vždyť pro ni už věna nezbylo. Dodal si však odvahy a když jej dcera přivětivě vítá, radostí zalilo se starcovo nitro: „Dcerko, dcerko moje milá, nejvíc jsem tě trestal z mlada, věna jsi ty nedostala, jediná's mne uvítala.“ Zbožná dcera na to řekla: „Dosti jste mi věna dali, v bázni Boží vychovali.“ Povězte, milí rodiče, vy, kteří jste vybavovali dceru, jaké to muselo být věno, aby vám řekla: „Dosti jste mi věna dali.“ A to věno můžete svým dětem dáti i vy nejchudší. Vychovejte je - v bázni Boží!

Tajemství zdárné výchovy

Kdybych se vás zkušených tázal, co pokládáte za nejdůležitější ve výchově dětí, dostal bych jistě hojně a to nejrůznějších odpovědí. Co už jen jsem jich slyšel! „Trpělivost,“ říkali jedni, jiní poukazovali na úctu k dítěti, jiní zas viděli tajemství zdárné výchovy v důvěře a lásce k dítěti. A skutečně, toho všeho je k výchově nutně třeba: Především trpělivosti a zas trpělivosti, která - ach, tak často dochází. - Důvěra zajisté je tajemství vychovatelů, zrovna jako nedůvěra prý je tajemství diplomatů. Dítěti také náleží úcta, ba nejvyšší úcta před jeho duší, za níž stojí sám Bůh; tohoto přirozeného práva na čest se nikdo ani v klášteře nevzdává. A konečně láska. Kdo jí nemá, ať se k dítěti ani nepřibližuje, mluvil by jako do dubu: srdce se získá zas jen srdcem. Nahlédl jsem také do učených knih a tam se mluví podobně; vychovatelům se kladou na srdce zásady: Dítě poznat, ctít a je milovat. Chtěje však věci přijíti na kloub, přemýšlel jsem dále a dospěl jsem k poznání, že nejdůležitějším činitelem ve výchově rodinné je *dobry příklad obou rodičů, kteří mají vystupovat před dětmi jako jedna uzavřená fronta*. V tom je vše. Vidí-li děti na rodičích dobrý příklad, mají k nim úctu a důvěru a rády je poslechnou. Vyslechněte jen, milí přátelé, moje vývody, a jistě mi dáte za pravdu.

Dobry příklad rodičů

Rodiče dávají dětem tělo a krev; výchovou pak hledí jim vtisknout i svou duševní tvář. Čím ji vtiskují, čím učí malé dítě? Nechápe a nerozumí, ale vidí. Očima se dítě především učí, a to víc než ušima. Čím více dítě roste, tím víc pozoruje. Jistě jste se nejednou přesvědčili, jakého přísného kritika, ba detektiva v dítěti máte. Hned má pohotovou odpo-

věd: „Táto, vždyť ty to děláš také.“ Dítě všechno pochytil, všeho si všimne, všechno napodobí. Už Jan Amos Komenský vystižně to vyjádřil: „Děti opičátka jsou, co vidí, to dělají.“ A tento náš velký vychovatel také žádá, aby příklady života spořádaného na rodičích, chůvách, učitelích a spolužácích ustavičně zářily.*

Tedy mít děti zavazuje! A k čemu? vychovat jiné máš, pomoz ti nebe, nejdřív se vynasnaž vychovat sebe! Dítě je poslední výzvou k obrácení ze Šavla v Pavla. Ať děti na vás, milí rodiče, nevidí nic, co by je pohoršovalo! Imalá neopatrnost může provždy zabít úctu k rodičům. Když se rodiče před dětmi hádají a snad si i nadávají, co se tu děje v ubohé dušičce dětské! Nejprve se jí zmocňuje lítost, velká lítost nad ponížením rodičů, pak nastoupí lhostejnost a nakonec i odpor! Jaké to smutné a bohužel časté případy!

Chceme-li, aby dítě nelhalo, musíme sami vždy před ním mluvit pravdu. „Řekni, že nejsem doma, omluv se ve škole, že ti bylo špatně?“ Srovnávají se takové řeči s příkazy pravdomluvnosti? Jak může matka žádat, aby dítě nekradlo, když mu káže sousedovo kuře zavřít do svého kurníku? - Pepík slýchal od otce, jak si šikovně pomáhal k penězům, kde koho napálil a jak se to dělá v závodě. I měl dojem, že na světě je samý „šizunk“. Poněvadž byl bystrý a chytrý, zkoušel to nejprve doma. Co je to sto korun, když si otec tak snadno pomohl k větším penězům! Vzal bankovku a promlsal peníze s kamarády. Pak se odvažoval na další věci, až četníci našli domácího zloděje. Byl však potrestán ten pravý viník?

Rodiče mají mnoho na svědomí. Někteří přímo děti kazí. Nemluvím tu o neodpovědných rodičích z městských periferií, kteří navádějí děti k rafinované žebrotě, ano i k prostituci - těm by se měly děti odebrat, aby se aspoň něco zachránilo - ale mám na

* Ve svém spise: Didaktika veliká.

mysli i slušné jinak domácnosti. Kde obdivují ho-cha, který se šikovně vyhlal, ten že se ve světě neztratí, naučí ho těmto necnostem. Přejete si, aby vaše děti měly úctu ke kněžím a učitelům - vyžaduje toho zvláště výchova náboženská - proto netrpte, aby jinak říkaly, než velebný pán a pan učitel, sami ovšem nesmíte jinak mluvit. Dítě vše odkouká; i jak se chováte k stařečkům a bude vědět, jak má jednou měřit vám. Wzpomeňte na báseň Jana Nerudy: Dědova mísa. Otec vyrývá z dřeva mísu dědovi, jehož třesoucí ruce už mnoho nádobí rozbily. Vnoučeti se očka kmitají, pilně pozoruje práci otcovu, chce se tomu naučit a proč? „Až se tobě třásti bude ruka, koryto ti synek udělá.“

Naše nectnosti a zlé náklonnosti se zrovna tak dědí, jako dobré vlastnosti. Pracujeme-li tedy už z mládí na svém zdokonalení, bude to mít daleký ohlas v příštích generacích a sami sobě především připravujeme dobrou budoucnost. Ale kam jsme to zašli? Chtěli jsme mluvit o výchově dětí a zatím, kde jsme se to octli? Končíme - ovšem docela logicky - výzvoů k výchově vlastní. Skutečně nic tak nepůsobí, jako příklad, vždyť se říká: „Jaká máť, taká nať“ a „Jak staří zpívají, tak mladí cvrlikají.“ Starý filosof Seneka vyjádřil to po svém: „Cesta předpisů je dlouhá, cesta příkladů však je krátká.“

Milí křesťanští rodiče, víte, v čem především máte býti vzorem svým dětem? V nezlomné důvěře v Boha, v neochvějně věrnosti Božím přikázáním. Dbejte neúprosně zásad křesťanského manželství, a křesťanského mravu. Neste břemena jeden druhého, buďte snášenliví a ke svým zaměstnancům nejen spravedliví, nýbrž i vlídní a laskavi. To jsou sloupy křesťanského řádu v životě, ale i ve výchově.

Tím ovšem nejsme ještě hotovi. Zdůraznili jsme dobrý příklad rodičů, ale je třeba ještě vyzvednouti jednotu obou vychovatelů. Jak jsme to řekli na počátku? Nejdůležitější činitel ve výchově je příklad rodičů, kteří vystupují jako jedna uzavřená fronta.

Shoda obou rodičů patří ostatně k dobrému příkladu. Manželé jsou spojeni nejen jako manželé, ale musejí být zajedno i jako otec a matka. Jejich zákazy a jejich dovolení nesmějí si odporovat. Běda, postřehne-li dítě různost názorů. Nesouhlas rodičů vyvolá v jeho duši především neochotu k poslouchání a možná i zmatek v tom, co je dobré a zlé. Jistě pak využije rozporu a provede svou. Je třeba bezpodmínečné jednoty. Matka, byť s krvácejícím srdcem, musí se postavit za přísný rozkaz otcův. Případné rozpory, k nimž dochází ve výchově dětí, musejí se vyřešit po straně. Nechť se rodiče předem domluví o postupu, zač se dítěti naplácá a pak to platí.

Jen tehdy se to někam dovede, postupuje-li se svorně vpřed. Když jeden kůň je zapřažen vpředu a druhý ze zadu, nikam se to nepřivede. Kdyby jeden na témž záhoně zasil hrách a druhý potají tam pěstoval salát, čeho se dočkají? Bude tam pusto zrovna jako v duši dítěte, kde každý zasévá něco jiného a často proti sobě. Zrovna až trnu, když slyším, jak otec svou nadějnou ratolest poučuje: „Matka je fanatik, blázen, nic nedělá, neposlouchej ji.“ Ubohý otče, podkopal jsi autoritu matčinu a za nějaký čas snad bude syn totéž říkati o tobě! Ještě větší rozvrat působí nesouhlas rodičů ve výchově náboženské.

Říká se: Jak jste si děti vychovali, tak je máte. Za nezdar výchovy jsou odpovědni především rodiče. Zním takové rodiny s nevychovanými dětmi a mohl bych poukázat i na příčiny. Přísný otec zakazoval dětem biograf a matka je tam tajně pouštěla, nařídil nic neposílat lehkovážnému synovi a přece chodily za ním až desetakilové balíky. Slabá matka připravila děti nejen o úctu k otci, ale zavinila i jejich zkázu. Přísný postup otcův není snad správný, ale daleko zhoubnější je nejednotnost postupu.

Mírnost je lepší než přísnost

Tu jsme se dotkli už jiné otázky: Která metoda je lepší, přísnější nebo mírnější? Otec bývá přísný, matka zas dobrota sama. K přísnosti radí Písmo. Ku podivu často mluví o metle, na př.: „Kdo má rád nešetří metly.“ (Př. 13, 24) Trestání je zajisté nutné. Kdo vychovává bez metly, vychovává z dítěte metlu na lidstvo a především na sebe. Lépe ať pláče dítě, než aby plakali rodiče. Musí být přísnost, ale nesmí chybět ani dobrota. Dítě potřebuje otce i matku a jeho výchova si žádá jak lásky mateřské, tak i přísnosti otcovské.

Máme-li už rozhodovati o prvenství, tedy přednost sluší dáti dobrotě a lásce. Náзор, že dítě nesmí vědět, jak je milováno, je pochybený. Dobrotou se více spraví než přísností. Hrom nesvede nic a svit sluneční - všechno. Tak v přírodě, ale i v duši dítěte. Věřme v schopnosti dítěte a probudíme je. Posilujme jejich sebedůvěru a užijme i jejich ctižádosti, která bývá vzpruhou k největším činům: „Podívej se, jak Anička hezky píše a ty bys to nedokázal? Jen si dej pozor!“ - „Ty to dokážeš, já věděl, že to dovedeš, mám z tebe radost.“ To dělá divy. Neberme dítě tak jak je, tím bychom je učinili ještě horší, berme je tak, jak má být a dovedeme je tam.

V jedné vychovatelně nešlo to ani s nejpřísnějšími tresty. Proto byl povolán k řízení ústavu salesián, duchovní syn sv. Don Bosca, jenž začal jinou metodou. První jeho zařízení bylo: „Kdo bude po celý týden bez trestu, dostane stříbrný pásek na rukáv.“ Nejprve byli čtyři vyznamenáni, druhý týden deset . . . Za další měsíc vytrvalosti byla hvězdička za mravné chování . . . A výsledek? Za krátký čas nebylo trestů vůbec potřebí. Podotýkám ovšem, že při tom přistupovalo čtyřicet chovanců týdně k sv. svátostem.

Odměnam sluší dáti přednost před tresty, poněvadž trestem se pouze předejde zlému, odměna však povzbudí k dobrému. S odměnami však pomalu, tak

jako s kořením. Stačí třebas jen slovo: „To jsi hodná, Aničko, žes nanosila dříví, než jsem přišla s pole.“ Odměňujme spravedlivě, všechny děti stejně, hlavně pokud jsou malé, větší učme konat dobro z lásky!

Tresty

Ovšem i tresty jsou nutné. S některými dětmi to nejde po dobrém. Tak si vychovatel ušetří mnoho řečí a zdraví. Mějme však na paměti, že trest je poslední argument, když ostatní už nic nezmohou. Kdo příliš trestá, ukazuje podle sv. Ignáce panovačnost víc než horlivost; někdy i svou slabost a neschopnost. Bývá to smutný pohled na takového bijícího vychovatele. Připadá mi jako hudebník, který tluče do rozladěného nástroje, místo aby použil prstů a rukou k jeho zladění. Vždyť je množství cest a cestiček, jak dojít k cíli bez jediného slova a bez rozčilování. V tom je právě umění vychovatelské. Autorita toho, kdo to dovede, velmi stoupá. Trestáme tedy jen z donucení a - z lásky.

Nezapomeňme, že některé děti jsou tak jemné, že nesnesou zlého zacházení. Trest znamená pro ně vnitřní otřes. Aby bylo dosaženo účelu trestu, zachovejme tato pravidla:

1. Trestejme jen z lásky a nikdy ne ve hněvu. I nejtrpčí hana se snese, když se cítí, že ten, kdo trestá, raději by chválil. A kdo nejvíc miluje, ne-li matka? Proto ona má právo své dítě trestat a vlastně jen ona. Macechám bych radil, aby trestání nevlastních dětí ponechaly otci.

Prosím vás, milí rodiče, učiňte si zásadou: Nesáhnout na dítě, jste-li rozčileni. Činit děti hromosvodem hněvu je velká nesvědomitost a krutost. Ne jste-li v dobré kůži, máte-li podrážděné nervy, pošlete děti ven, anebo sami odejděte! Když přijde žaloba, zkoumejte nejprve vinu a netrestejte v hněvu! Jinak přestřelíte a běda, vznikne-li v dítěti pocit křivdy. Bude se vás bát a snad i nenávidět.

Zde vystupuji na ochranu pravých kluků, nepo-

sedných, podnikavých a dobrodružných. Klukovi už se musí něco prominout. Co by to bylo za kluka bez rozbitých kolen, modřin a roztrhaných loktů? Jaký by to byl kluk, jenž by si nehrál někdy na lupiče, zloděje a indiány? Z toho vyroste. Chce dělat jen velké věci. Tuto touhu svedme na jinou kolej. Právě klukoviny snadno promíjeme a musíme-li, tedy trestejme je nejmírněji.

2. Tresty stupňujme! Nejprve stačí přísnější pohled, pak slovo a odnětí něčeho z jídla nebo zábavy. Zkuste to domluvou, jako tento otec: „Pán Bůh ti dal takovou hodnou maminku, jak má málo kdo a ty ji zarmucuješ? Ježíšek se na tebe hněvá!“ Pro dítě, které má matku rádo, je nesnesitelné, když pro ně maminka pláče. Na dítě, jež má rádo společnost a bojí se osamocení, působí také hrozba: „Budu se na tebe hněvat!“ To jde jistě k srdci dobře vychovanému dítěti. Malé Lucii, jíž říkali Ježíškovo sluníčko, stačilo slovo, aby zanechala vzdoru: „Lucie, co Ježíšek?“ Dobře je někdy trest prominout, když dítě ukázalo dobrou vůli; cítí se pak zavázáno. Nehrozme však naplano, tím méně, abychom dítě usmiřovali a vykupovali si jeho lásku pamlsky. Když potrestané dítě vzdoruje, ještě mu přiložme.

3. O citelných trestech vezme, že mají v pořadí místo poslední a osvědčují se jen u malých dětí. Metla mívala v domácnostech čestné místo za svatým obrázkem, ale pro větší děti už se nehodí. Vůbec 90 proc. rodičů, kteří se ohánějí rákoskou, mělo by se vzít stranou a mezi čtyřma očima jim domluvit. Argumenty, promlouvající ke kůži, působí na maličké, a to jen v nejzazším případě. Opravuj, jenom cti nezbavuj, se říká a děti nad 14 let se cítí tělesnými tresty poníženy.

Dítě je socha někdy z vosku, jindy ze žuly. Proto se musí na ně různě působiti, aby povstal obraz ušlechtilý; někdy teplem lásky hnísti, jindy tvrdě tesati. Vystihnouti to pravé, je vychovatelské umění, jimž si nemusejí příliš hlavu lámat ti rodiče kteří působí nejkratší cestou - dobrého příkladu.

Chyby ve výchově

Kolik krásných slov a lichotek jste slyšely, milé maminky, v tomto měsíci, kol svátku matek.* Jistě vás těšilo doznání: „Na celém světě širokém nad naši maminku není.“ Jak dojaty jste byly, když syn z daleka se vracel, aby nejdražší lásku vaši nejdražší slzou splatil; vždyť i já jsem volal: „Vaše šestkrát v životě je cena, vy jste mně i sourozencům život dala.“ A zasloužíte si těchto projevů lásky, je to jen malá splátka vděčnosti. Dnes však nebudeme si lichotiti, dnes chtěl bych plnit jinou povinnost dobrého přítele, chtěl bych upozornit na chyby ve výchově. A nezasloužíme i toho? Což není mnoho dětí zhýčkaných, zpovynkaných, nezvedených? Což neslycháváme volat matky: „Do hrobu mě přivedete!“ A vskutku, také nejednou přivedly. Tomu musíte, milé matky, předejít stůj co stůj, vezměte si nyní poučení z chyb cizích, abyste nemusely jednou trpce pykat za chyby své. Ve výchově se každá chyba zle vymstí a zanechá hluboké stopy i v několika za sebou jdoucích pokoleních. Nemohu samozřejmě vypočísti chyby všechny, nepřišel bych k žádnému konci, zmíním se jen alespoň o některých běžných nedostacích ve výchově.

Chyby ve výchově malých dětí

Slabost rodičů

Nejobyčejnější chybou ve výchově dnes bývá *slabost rodičů*. Nedovedou dítěti poručit, nenaučí je kázně a poslušnosti. Je to smutná podívaná na takový otcovský dům, který místo aby byl rájem, je neustálým zápasištěm mezi vychovatelskou neschopností rodičů a neúctou dětí. Vizme takový zápas: -

* Přednáška byla přednesena v květnu r. 1941.

Mamičko, dej mi meruňku! - Co tě to napadá, děťátko! Bylas nemocná, lékař ti ovoce zakázal. - Dítě se durdí a křičí. - Hleď miláčku, chceš být zas nemocná, není nic tak nezdravého, jako syrové ovoce v létě. - Ale je tak dobré! změni dítě taktiku. - Matka měkne: Pojď drahoušku, ukaž, že jsi hodná dívka! - Dej mi pokoj! odsekne dívka a dává se do většího křiku. - Nã to matka slavnostním hlasem: Poslyš, dnes udělám výjimku, dostaneš půl, ale je to naposled. - Andílek zatím zuří a dupe nohama. - Ach, Bože, to dítě by i svatého přivedlo do pekla, vzdychá matka a dává jí meruňku, celou, druhou, třetí. - Víte, kdo je politování hodný? Dítě, protože má tak slabošské rodiče. Smlouvání o poslušnost je největší chybou dnešní změkčilé výchovy. Dítě poslechnout musí a to bez přemlouvání, dohadování a kupování. Rodiče musejí ukázat svou převahu. Toho dosáhnou několika rozhodnými boji a ne každodenními šarvátkami. Jestli se děcko protiví, tedy se k poslušnosti donutí přísným trestem. Neříkejte, že dítě je ještě malé. Není-li dítě 3, 4leté vychované, nebude už vůbec vychované.

Vím, milé maminky, že je to tvrdá řeč a chápu vás, jak by bylo sladko vyhovět každé tužbě dítěte, posypat všechny jeho cesty kvítím, všechny hodiny vyplnit radostmi. Ale zůstanete stále s ním, abyste je chránily? Zestárnete, odejdete, a vaše dítě zůstane ve světě samo s lidmi a věcmi. Jak často pak zraní svou hlavu, rozdrtí své srdce. Ve světě musí ustupovat, život vyžaduje sebezapření. To není pravá láska, která všechno dá, udělá, povolí, každé choutce vyhoví. Vaše láska musí být zřízená a rozumná, pak je teprv ctností. Příkladnost a kázeň jsou také dary lásky, a to někdy víc než dobrota, která dítěti udělá, co mu na očích vidí. Splňte jen každé přání dítěte a při nejmenší nevyplněné žádosti bude se cítit nejnešťastnějším člověkem na světě. Dobrou lekci dala svéhlavému děcku tato matka: „Pojď mi pomoci,“ volala na malého zlostníka, snažíc se posunouti silnou zeď. Nic nespravili, ale hoch se mnohému naučil.

Příliš kamarádský poměr a důvěřivost

Necítí-li dítě nad sebou pevné ruky, není divu, že nemá úcty k rodičům a k autoritě vůbec. A co je toho příčinou? Poměr mezi rodiči a dětmi bývá příliš kamarádský. Přílišná důvěrnost pak budí nevážnost. Jak také mluví dnešní děti! To je jen taťka, mamka, a jakých to zdobnělin a zkomolenin užívají! Neumějí prosit, neumějí být vděčné, umějí jen chtít a rodiče zbytečně jejich vůli respektují. Když děti slyší, jak se rodiče rozplývají: „Ty jsi můj poklad, mé všechno,“ když vidí, jak se o ně zrovna třesou, proč by si neporoučely. Dřívější výchova byla tvrdší, děti byly sice ochuzeny o různé ty projevy lásky; pohlazení, to bylo vše, ale oč byly bohatší? O pravou úctu k rodičům, jimž netykaly, ale za to jim s láskou ruce líbaly.

Slepá láska, která se v dětech zhlíží, dopouští se i jiné chyby: *Nedá na děti dopustit*. Není pravda, co druzí o něm povídají, všichni mu křivdí, učitelé jej pronásledují. Říká se, že nenávisť je stranická, ale láska ještě více. Nevěřte jen tak dětem! Nejprve se přesvědčte o stavu věci! Ve školním sporu věřte učiteli a nemluvte hned o nespravedlnosti. Ať se dítě spokojí s horší známkou, jen když má u Pána Boha jedničku. Neříkám, že by učitel, profesor, nemohl vašemu dítěti ublížit. Já bych se však nestavěl proti autoritě, zvláště jedná-li se jen o známku; je to také ve smyslu přípravy pro život, v němž není naprosté spravedlnosti.

Snižování

Nezastávejte se dětí, ale také je zase nesnižujte: „Ty jsi hloupý, tupý, nic z tebe nebude . . .“ Jen mu to vtlučte do hlavy! Snad se to zakládá na pravdě, ale tím víc to raní. Nemyslíte, že dítě je tak vydáno nelítostným posměškům okolí? Slabým je třeba dodávat důvěry: „Vždyť ty nejsi tak hloupý, proč pak se stavíš mezi hochy slabé duchem?“ To dělá divy.

Berte dítě tak, jak má být a dovedete je tam; berete-li je však tak jak je, učiníte je ještě horším.

Stranickost

Jinou vážnou chybou, které se rodiče leckdy v rodině dopouštějí, je stranickost, nadržování jednomu dítěti před druhým. Matka miluje všechny své děti takovou láskou, jaké je schopna její duše a zahrnuje-li některé větší něhou, tedy to slabší, bídňější, jako by mu svou něžností chtěla vynahradit, oč je příroda zkrátila. Láska matčina je přesně odměřena trudy, jež ji stojí. Ale přece někdy, snad nevědomky, nadržuje třebaš dcerce na úkor hochů, kteří musejí za ni konat hrubé ženské práce, aby si zachovala hebké ručičky. Jindy zas je to hoch, který je na výsluní lásky rodičů. Snad přinesl vysvědčení s vyznamenáním a to je chvály, všechno se mu dovolí, přehlížejí se jeho přehmaty a na dceru, která třebaš nesdílí světské plány rodičů, se utrhují: „Žádný tě nemá rád,“ a když ji něco dají, tedy s poznámkou: „Nezasloužíš si toho.“ Milí rodiče, křivda bolí a stranickost pobuřuje. Hýčkaný syn bývá nenáviděným bratrem. Kdyby si rodiče uvědomili všechny následky stranickosti, chránili by se jí co nejpečlivěji. Předejděte rozvratům rodinným, chraňte se, byť jen stínu nadržování!

Nevedou děti k práci

Rodiče mají připravit děti na všechny budoucí úkoly; především je mají *zvykat práci*, která je údělem každého člověka, a to už od útlého mládí. I tříleté dítě může už stírat prach a utírat lžíce. Zvláště dívky mají být přidržovány k domácím pracím, také studentky o prázdninách a dcery, jež se samy živí, vždyť to má být jejich budoucí povolání: rodina a domácnost. Ať vaše dcery umějí vše, co vy, maminky, a ještě víc. Neříkejte, že ona do toho přijde, až bude musit. Kde vezme pak onen zájem, který se obrací docela jiným směrem? O všechno se staráte,

aby uměla hrát na piano, zpívat se učí, do rytmiky chodí, i trochu francouzsky šveholí, ale úklid a vaření? K tomu je nevedete a nepustíte. Snad ji odvádíte, že je nešikovná, že to neumí, že si to uděláte samy, místo abyste jí řekly: „Toto se dělá takhle a to zas tak . . . „Mám vám prozradit pravou příčinu? Prozradila ji jedna vaše dcerka, která se přes vaši vůli do všeho pouštěla: „Ty maminky by nás samou láskou zkazily.“

Strašidla

Nestrašte děti kominíkem, bubákem ani hastrmanem, ani klekancí ani čertem. Dítě je beztak bázlivé; z bázlivosti však je máme léčiti a ne činit z něho ustrašence. A že přivedete dítě tím k poslušnosti? Jen do té doby, než pozná, že je to lež. To je tedy slabý prostředek. Daleko lépe působí takováto přímá řeč: „Hastrmani nejsou, to jsou jen pohádky pro děti, které neumějí poslouchat. Studně je hluboká, kdyby ses tam nahýbala, mohla bys spadnout a utopit se.“

Některé děti jsou sužovány velkou bázlivostí. Za nic by nešly večer ze světnice samy na dvůr ani do komory. Je to až chorobné. A čím to? Častým strašením a klamáním. Nedopusťte, aby někdo vaše děti strašil, získejte si celou jejich důvěru a vyléčíte je ze strachu.

Nestrašte děti ani Pánem Bohem! Byla to nerozumná matka, která volala na dítě, vzpínající se na kříž: „Nelez tam, Pánbíček ti urazí ruku.“ Ba ani tato řeč se mně nelíbí: „Vidiš, neměls tam chodit, Pán Bůh tě potrestal.“ Může vzbudit nesprávnou představu o Bohu, jehož máme především milovat.

*

Připouštím, milé ženy, že se tyto výstrahy netýkají všech. Jsou to snad všechno jen cizí chyby, ale že byste byly vůbec bez chyby? I na ty dokonalé ženy musíme něco najít, aby z této přednášky také něco měly. Ale jak to jen nazvat? Ach, už vím. Je to

Zveličování nepatrných starostí

Chybička u žen nejčastější. Víte, co tím míním? Dítě se škrábne nebo uhodí. Dobře, rána se obváže, ale je třeba hned volat a naříkat: „Můj zlatý andílku, jak sis ublížil, Anko, rychle náplast, utíkej, leť, tuze tě to bolí, miláčku?“ Není divu, že se dítě při takovém bědování dá doopravdy do breku. Bolest nelze odstranit; mužnou odvalu a ráznost však budí rozumní rodiče jinak, na př.: „To jsi kapitán, takhle brečet, styď se, Pláničko!“ Tak veďte děti, jako byl tento tříletý Zdeněk: Padl na chodníku a natloukl se. Znamá paní hned k němu běží a začne ho litovat. Klučina však polykaje slzy povídá: „Muž přece nepláče, tatínek před maminkou doma také nikdy nepláče.“ - Žena má právo na trochu citovosti a náládovosti, ale jenom ne hystericky, ne hned oheň na střeše, nedělat ze všeho román!

*

Nezdá se vám však, že mluvím v této kapitole o chybách ve výchově jen k ženám? Nenadržuji snad mužům? Či otcové snad se nedopouštějí ve výchově žádných chyb? Ach ano, snad víc než matky. Ale úmyslně se obracím výhradně k matkám, neboť výchova v rodině je především dílem matky. Mužům chtěl bych vložit na srdce jen jedno. Nechť si zapamatují toto pravidlo:

Matka svobodně dům veď a spravuj,
otec vedení to potvrzuj a schvaluj!

Chyby ve výchově velkých dětí

Nedostatek porozumění

„Malé děti, malé starosti, velké děti, velké starosti,“ se říká. Tak je tomu i ve výchově. U malých dětí se dělají malé chyby, u velkých velké chyby. Věk dospívání je zkouškou vychovatele. Dorůstajícím dětem musíte především rozumět. Jakou divnou

podívanou představuje dorůstající hoch a děvče! Je to směs dvojího věku, jednoho setřelého a druhého ještě nevybarveného, není to dítě a není to ani muž, či žena. A co se děje tehdy v jejich duši! Pozorujte, jak jsou hrozně domýšliví, všechno, čeho si staří členové rodiny váží, kritisují, ba zavrhnou a snad neujde jejich posměchu, co je vám nejdražší: svatá víra! Nadto hoši jsou vzpurní a dívky vzdorovité. Víím, milí rodiče, že vás to vše naplňuje starostí a obavami. Toto však jest stav jen přechodný. Oni prodělávají krizi, jsou spíše nemocni, než zlí. Velkou chybou by bylo je hned kárat a lámat. Dodávejte jim však zmužilosti k sebezpřemáhání, dovolávejte se jejich lepšího „já“.

Přílišná kontrola

Popřejte jim více svobody a projevte jim důvěru! Neotvírejte už jejich dopisy, neprohledávejte jim kapsy, neschovávejte synovi kolo, když zamýšlí odjet večer do sousední obce na zábavu. Spíše získejte si jejich důvěru, aby vám sami ony dopisy dali číst, ať syn sám nahlédne, že zamýšlená cesta není mu k prospěchu. S velkými dětmi musíte jednat spíše jako s kamarády, ne tak poroučet jako radit.

Jinou velkou chybou by bylo zas nechat dorůstajícím dětem úplnou volnost, vše jim dovolit a o ně se nestarat. Pokud je hoch nebo dívka pod vaší mocí, musí se v zásadních věcech podřídít. Zanecháš oné špatné společnosti, té pohoršlivé známosti, budeš chodit do kostela anebo mně jdi z domu! Pokud je živíte, jsou na vás závislí a tedy i podřízení. Nebudete přece nečinně přihlížet, jak se vaše dítě vrhá do hanby a do záhuby. Největší neštěstí pak je ztráta pravé víry, jež jedinečně vede k spasení. Ale i tu zkuste to nejprve po dobrém. Dobře vychované dítě dá si i zde říci. Uvidíte, že je brzy přejde jejich rebelantství. Až nabudou zkušeností, vrátí se zas k tradicím otcovského domu. Zůstaňte vždy anděli strážnými svých dětí.

Nejtěžší oběť rodičů

Dorůstající děti se vám pomalu vymykají. Jako ptáčci z hnízda, tak odlétají, založí si vlastní hnízdečko a vy zůstanete sami. A to je nejtěžší oběť, kterou musíte přinést, milí rodiče. Chybovali byste, kdybyste zdržovali přirozený vývoj. Nepoutejte je k sobě, hleďte se sami od nich odpoutat. Výchova spočívá na nemohoucnosti dítěte. Cílem jejím je svoboda, samostatnost. Děti nepatří pomalu vám, ale sobě, životu a společnosti. Láska vaše musí být nezištná. Nebojte se, že zůstanete osamoceni. Vaše velké děti vrátí se zase k vám dobrovolně, odrostlé a samostatné. Vrábí se k vám s úctou, vděčností a láskou, když jste je k těmto ctnostem vedli vůči jiným. Vyhledají vás ve vaší samotě, ve vašem výměnku, zlíbají vaši vrásčitou tvář i mozolné ruce a budou vděčně jednou i u hrobu vzpomínat vaší přísné výchovy.

Tři praktické otázky

Rodinná výchova, jak rozsáhlé to téma! Tak bohaté, jak bohatá je duše dítěte, tak rozmanité, jak rozmanitý je život, na nějž je v rodině připravujete. Dosud jsme mohli podati jen hlavní zásady pro tu ustavičnou každodenní práci. Odvykati zlým sklonům, které si dítě nese věnem na svět, a vštípati mu návyky dobré. Kolik však tu ještě zbývá důležitých a choulostivých praktických otázek, s nimiž si rodiče často nevědí rady. Bohužel, náš cyklus se školním rokem také končí. Využijme tedy aspoň této poslední besedy k zodpovězení tří choulostivých a palčivých otázek, které mně již častěji položili otcové a matky.

Děti co nevidět přijdou ze školy. Připravte se tedy na jejich všetečnou otázku:

I. Otázka dětí

Maminko, odkud přijde takové dítě na svět?

Nepřišly vám ještě s tím vaše děti? Tedy jistě to nosí v hlavě a vyrukují s tím, až si dodají odvahy. Nesmíte pak být v rozpacích jako ona matka, která se na dcerku utrhla: „Dej mi pokoj, nemám čas,“ tím méně jako onen otec, který synkovi odpověděl pohlavkem. Vy především dítě pochvalte za jeho důvěru. Dítě má cítit, že matka je ráda, když se jí svěří se všemi starostmi. Lépe, když hledá vyjasnění o těchto posvátných věcech u rodičů, než na špinavé ulici. Nevykládejte mu pak báchorky o vranách a čápech, ale povězte mu pravdu. Skutečnost je krásnější než pohádky. „Odkud přicházejí děti, se tážeš? - Od Pána Boha. Pán Bůh nám tě poslal.“ - A není to pravda, milí rodiče? Není dítě spíše dílem Božím, než dílem rodičů, kteří jsou jen podle těla ve službách Stvořitelových?

Malé dítě se touto odpovědí spokojí, ale desetileté dítě snad namítne: „Děti přece nemohou spadnout

s nebe!“ Vidíte, že přišla doba, abyste pověděli více. Připomenete dcerce, aby jen rodičů se na tyto věci tázala, mluvíte pak klidně, ne rozrušeně a rozpačitě, vždyť jste mezi čtyřma očima - asi takto: „Pohleď na jablíčko! Když je rozkrojíš, najdeš tam zrnečko. Zasadíš-li je do země, vzklíčí a vyrostе v strom, na němž zas uzrají jablíčka. Tak všechno povstává ze zrněk, ze semenek, i děti. Tys byla také takovým zrnečkem, které maminka pod srdcem nosila; říkáme tehdy, že je v požehnaném stavu. Víš, která byla nejpožehnanější mezi ženami? Panna Maria, poněvadž nosila samého Ježíška. Jí je podobna každá matka. - Když pod srdcem matčiným už není místa, dítě opouští tu první kolíbečku a přijde na svět, říkáme, že se narodí. Matka je pak slabá a musí ještě dávat dítěti pokrm ze sebe, říkáme, že dítě kojí. Tak to Pán Bůh zařídil. Jiného pokrmu by dítě nesneslo. I Ježíška tak Panna Maria kojila. Je to tak posvátné a tajemné . . .“

Pro dítě, které dosud znalo jen svět her, je to ohromné odhalení, odhalení něčeho skutečně krásného a posvátného. Viděly byste, jak obětavě by se to dítě o vás staralo, kdyby se mělo ve vaší rodině něco podobného opakovat.

Větší děti ovšem přemýšlejí dál a táží se, jak to dítě tam přišlo, nebo jak to přijde, že děti jsou podobny otci. Tu matka musí mít zas po ruce odpověď. Rozvede přirovnání o zrnečku, které také potřebuje slunečního paprsku, aby se v něm probudil život. „Tím paprskem je láska otcova,“ řekne matka, „na to Pán Bůh vdechne v to zrnečko nesmrtelnou dušičku.“ A připojí poučení: „Kdo se chce stát otcem a matkou, musí k tomu dostat posvěcení od Pána Boha při svatbě, tehdy, když si u oltáře slíbili, že budou v lásce až do smrti žít. Když pak dívka vede hříšný život bez Pána Boha, stává se matkou bez posvěcení, bez svatby, za takovou se pomodli! Svatba je svatá chvíle, manželství je jednou ze sedmi svátostí. Láska manželská je svatyně, do níž vede čisté mládí a svátostné posvěcení. Jak by si mladý

člověk mohl dovolit něco, k čemu Bůh jen manžele posvětil!“ - Svým časem poučí matka dceru o všech fyziologických zjevech, varuje ji před nebezpečím, jež hrozí její bezúhonnosti a dívku, pomýšlející na sňatek, zrovna tak vážně zasvěťí do všech povinností stavu manželského.

Podobně hochovi v letech pohlavního probuzení dodávají rodiče důvěry a odvahy, aby ovládal pokušení, zapuzoval zlé myšlenky, odložil četbu, která v něm vyvolává nepěkná hnutí, aby se modlil: „Pan- no přčistá, zachraň dítko své, Pane Ježíši, nelíbí se mně to.“ Zás připomeňte, aby s nikým o těchto vě- cech nemluvil, aby však byl upřímný k zpovědníko- vi a posiloval často duši Tělem Páně. Další poučení podá hochovi nějaká nabádavá knížka, třebaš ta- to, církevní vrchností doporučovaná a mezi mládeží oblíbená „Hra o duši“.*

Nejlepší ochranou před mravní zkázou je stydli- vost, kterou rodiče hledí pěstovat v dítěti už od útlé- ho mládí. Dbají toho, aby děti aspoň od devíti roků měly vlastní lůžko, aby neposlouchaly zlých řečí, ani erotických písní, třebaš v rozhlase, aby chodily řádně ustrojeny a nevystavovaly své tělo zvědavým očím nikde, ani při koupání. Dnes je tolik třeba děti chránit před mravní zkázou. A ochranou, mnohdy jedinou je právě cudnost a stydlivost.

Cudně a zbožně vychované dítě zatouží často po výšinách a někdy i sami rodiče, jak svědčí tato dru- há otázka:

II. Otázka rodičů křesťanských

Mohu si přát, abych viděla jednou svého syna u oltáře jako kněze? Tak nesměle prozradila své skryté tužby žena, matka. Cítila se nehodnou při pomýšlení: být matkou kněze, prostředníka mezi Bohem a lidmi. Vyšší důstojnosti skutečně žena ne-

* Vyšla už v VII. vydání nákl. Sdružení katolické mládeže v Praze II., Vyšehradská 28, cena 10 K.

může dosáhnouti. Chápu, že se ani neodvažuje prosit o něco tak závratného, ale toho nechápu, že by matka mohla svému synu v takovém předsevzetí bránit, vždyť povoláním ke kněžství je vyznamenána celá rodina. Protiviti se tomuto volání je tolik, jako protiviti se vůli Boží. Poněvadž Bůh volá nejen ke kněžství, ale i do kláštera - snad i některé z vašich dětí, povíme si několik slov také o *povolání řeholním*.

Povolání k vyšším věcem si nikdo sám nedá, ani zasloužit nemůže, to je nadpřirozená milost. Kdybychom tak mohli vidět, co se odehrává v duši vážného jinocha, který se zříká radostí světských, nebo v srdci zbožné dívky, která začíná mluvit o tom, jak krásné je obětovat se cele Bohu. Ó toho tajemství! Bůh sám se dotýká oné duše a mluví k ní: „Slyš dcero, viz a nakloň ucho, zapomeň na lid svůj a otcovský dům . . . Zřekni se radostí, které skýtá manželství a zasnuž svou duši se srdcem mým! Jen pro sebe chci míti srdce Tvé!“ A duše, která slyší toto sladké volání, zříká se statků pozemských slibem chudoby v řeholi, požitků tělesných slibem čistoty a své vlastní vůle slibem poslušnosti, zkrátka všeho a dává se cele Kristu. Kdo by se osmělil stavět se proti tomuto hlasu? Milí rodiče, ať visíte na dítěti sebe víc, dejte Bohu co Božího jest, nebraňte ani tehdy, kdybyste dítě nevím jak potřebovali. Váže-li je vskutku povinnost k rodičům, představení kláštera sami je poučí, že přikázání je víc než rada.

Vaše právo je ne bránit, ale pouze zkoušet povolání svých dětí, zdali není jen chvilkovým vzplanutím. Neberte si však na svědomí tak těžkou odpovědnost, jako tato matka, která své dceři tvrdošíjně bránila. „Raději bych tě viděla mrtvou na marách než v klášteře,“ tak se zatvrdila. Dobrá dcera zaměnila tedy vysněný závoj klášterní panny za bílý závoj nevěsty a s resignací vstoupila v manželství. Za krátký čas při prvním dítěti zemřela. Tak ji matka skutečně na marách viděla a nyní pozdě lituje.

Neuposlechnouti vnitřního volání znamená pře-

rvat řetěz milostí, které jsou s touto největší milostí spjaty. Víte kdo byl Robespierre? Smutně proslulý francouzský revolucionář, jenž dovedl tisíce lidí pod guilotinu a dne 28. července r. 1794 sám pod ní skončil. Před lety však to byl ideální jinoch, jenž zaklepal u brány kláštera kapucínů a prosil o přijetí. Byl přijat, ale nevstoupil tam. Podlehl nátlaku rodičů. Přetrhl řetěz milostí - vinou rodičů.

Nebraňte svým dětem, když je Bůh volá, ale ani je nenuťte! Povolání k stavu kněžskému neb řeholnímu se nedá vnutit, nanejvýš jen vymodlit. Volba stavu je výlučným právem dětí. Bezpečnou známkou jejich povolání jsou jejich sklony a schopnosti. Šťastný jinoch, šťastná dívka, vyvolené duše, které Bůh volá k svému přátelství! Jsou předurčeni k věčné slávě, mají to upsáno v evangeliu: „Každý, kdo opustí dům neb bratry, neb sestry, neb matku, neb pole pro jméno mé, stokrát více vezme a život věčný v odměnu dostane.“ (Mt. 19-29.) Na této převeliké odměně má účast i celá rodina vyvoleného dítěte, která obyčejně zachová pravou, živou víru katolickou. Vizte přívětivého stařečka, jenž se vrátil právě z obláčky své dcery. Je dojat, ale ještě žertuje: „Nyní mohu bez obav hřešit, když mám dvě dcery v klášteře. A není to přec jen žert. Však ho také nevidíte zahýbat k hospodě, do chrámu pospíchá poděkovat Bohu.

O povolání kněžském

Nedivím se, že zbožné matky obětují už před narozením své dítě Bohu a chovají nejvroucnější přání: Mít syna - knězem. A je to přání splnitelné. Kněží budou vždy, Pán Bůh nezapomene na náš národ. Váš syn, milé matky, stane se knězem, budete-li mít především vy samy srdce kněžské. Jestli i otec sdílí vaše smýšlení a rodina je početnější, jest to ještě pravděpodobnější. Spolupůsobte k tomu vznešenému cíli! Vedťte dítě, aby si oblíbilo službu Boží, ať hoch knězi u oltáře přisluhuje, ať se rád modlí. Své vřelé přání však mu neprojevejte! Rozhodnutí

musí vyjít z jeho nitra. Když po maturitě sdělil syn rodičům, že vstoupí do semináře, tázal se ho otec: „Rád se modlíš a studuješ?“ A vystihl tím vlastnosti, potřebné pro stav duchovní. Má-li hoch tyto sklony už v mládí, je dobře dáti jej do ústavu, jenž ke kněžství připravuje. Když přijde z ústavu domů na prázdniny, bděte nad jeho povoláním, neposílejte ho do zábav, ať se stýká s osobami duchovními a využije dobře času. Rozhodne-li se sám pro kněžské povolání, pamatujte, že i těch pět let nejbližší přípravy na kněžství v semináři je dobou zkoušky. Chraňte se jakéhokoli nátlaku z lidských ohledů, kdyby se viklal ve svém povolání; zato tím více se modlete. Tak mluďte tehdy, jako tato statečná matka: „Víš, jak ráda bych byla, ale než bys měl být špatným knězem, nic se na nás neohlížej a odejdi ze semináře!“

Konečně přes všechny překážky nadešel den primice. Obec slavně vítá svého rodáka, který je nyní sluhou Nejvyššího. Na domku novoknězově v bohaté zeleni padá do očí nápis: „Dnes stalo se spasení domu tomuto.“ (Lk. 19-9.) V něm loučí se se svými rodiči syn, kněz, přijímá od nich poslední požehnání; bílé družičky vedou ho ve věnci, jako oběť Bohu a lidstvu, nový oltář Hospodinův září. A nyní vidíte rodiče u nohou svého syna, jenž jim žehná, podává jim tělo Páně, které sám přinesl Bohu v oběť za živé a mrtvé. Matka, jež takto dosáhla splnění svých snů, ustoupí pak zcela do pozadí. Bude-li u syna, kněze, spokojí se údělem Marty a vždy ovšem podporuje modlitbami svého syna - kněze, druhého Krista, jenž nese svůj kříž, ozářený paprsky velikonočního jitra.

Šťastné matky, které se dožily tak radostných chvil! Kolik jich je však, které se dočkaly trpkého zklamání a zármutku! Mnoho jich pláče nad nezdravými dětmi. I těmto musíme věnovat slovíčko útěchy, tolik toho potřebují ve své bezradnosti, jak svědčí tato třetí otázka:

III. Otázka rodičů nešťastných

Co mám činit, jak získat nezdárného syna? „Kdyby to byl kuň, prodal bych jej, ale je to dítě, co jen s ním!“ Jaká bolest a lítost mluví z těchto slov raněného otce! Bohužel v každém pojednání o výchově musí být i tato smutná kapitola: Nezdárné děti. Snad v každé větší rodině se vyskytne případ, dítě, jako by se odrodilo. Pohrdne vírou zděděnou, nemá svědomí, je to sobec, nebo se dá do pití, nikde se nemůže uchytit, vede lehký život; se svými zásadami: „Co neukradneš, to nemáš,“ může se dostat do konfliktu s paragrafy, jaká budoucnost to dítě čeká!?

Při těchto slovech vybavují se mně v mysli smutné tváře zarmoucených rodičů, ale i jiný obraz vstal náhle v mé mysli. Obraz žen, jež jen s lítostí poslouchají naše řeči o výchově dětí. Jsou to ty, jimž nebylo dopřáno skláněti se nad kolébkou vlastního dítěte.

Bezdětní manželé

Chápu vás. Tak je vám někdy až k pláči, když vidíte na loktech matky dítě a vy, jako osiřelé kráčíte smutně tímto životem - bez dědice. Pro koho pracujete? Bezdětnost je jako otevřená rána, stále se na ni naráží, i když muž je šetrný a nevyčítá. Uvažte však také ony trampoty, to utrpení, když dítě je mrzák nebo nezdara a matka je s ním navždy spjata. Čeho vás snad Pán Bůh ušetřil.

Skloňte se tedy před vůlí Boží, neboť nevíte, zda vás Pán touto cestou nevede k vysokým metám, jako jiné před vámi. I tak můžete být šťastni, když si budete stále milí a vzácní; bezdětným musí vše nahradit láska manželů. Své mateřské vlohy můžete uplatnit stejně vůči cizím dětem. Kolik je sirotků, kteří volají po otci, po matce? Najdou ve světě náhradu? Snad proto Pán Bůh nechal vaši kolébkou prázdnou, abyste se ujali dětí opuštěných, jako svých.

*

Leč vraťme se k zarmouceným rodičům dětí nezdrárných; čekají od nás radu a útěchu. Snad je už trochu potěší ujistění, že to nemusí být jejich vina, jako by dítě špatně vychovali. Výchova není všemohoucí. I dědičnost hraje velkou úlohu. Dítě není výslednicí jen přímých předků, ale i dědů a pradědů, celého rodokmene. Snad je to dědičná zatíženost, tedy nemoc. I prostředí je důležitým činitelem ve výchově. Mnohé jistě zkazil svět a nyní je stíhá. Společnost nemůže trpět toho, kdo se jejímu řádu nepřizpůsobí. Milí rodiče, rozhodně nesmíte dítě opustit, kam by se podělo? Snad se vám podaří přivést je k božskému lékaři, jenž jeho nemocnou duši může uzdravit. Nedá-li si říci, pak už nemluvte s ním o Bohu, ale za to tím víc s Pánem Bohem o něm. Aspoň jeho duši musíte spasit. Té naděje se nikdy nevzdejte, i když byste ho viděli u svého smrtelného lože neoblomného aneb jej ani tehdy vůbec neviděli. Bude čísti přece váš testament, v němž mu naposledy promlouváte do svědomí. Jednou jistě zabloudí k vašemu hrobu a tu se cosi zlomí v jeho duši, vzpomene si na křížek, jímž jste ho v mládí žehnali a zatouží po shledání s bytostí, která ho nejvíc na světě milovala. Vaše světlá památka ho zachrání. Není možno, aby byl věčně ztracen ten, za něhož se modlit nepřestanete. Ujišťuji vás, těžce zkoušené matky, madony pod křížem, obejmete jednou všechny svoje děti tam, kde není zármutku ani slz, kde věčné světlo svítí. Modlitba vytrvalá a důvěrná za spásu duše je všemohoucí a čím je delší a čím beznadějnější se zdá, tím radostnější je její vyslyšení. Příklad svaté Moniky budiž posilou všem matkám, jichž synové jsou Augustinové před obrácením: „Z těch, které jsi mně dal, neztratil jsem nikoho,“ kéž tak můžete mluvit s Kristem o svých dětech!

*

A co říci na konec všem, jimž Bůh svěřil poklad nesmrtelných dětských duší? Nic než poukázat na nejjasnější vzor svaté rodiny nazaretské, jež bděla

nad nejvyšším pokladem, nad Božským Dítěm. Hle, vzor k následování pro všechny: Otce, matky i děti. Kéž otcové jsou jak svatý Josef, starostlivý strážce svaté rodiny, tak mlčeliví, schvalující dobré řízení matky vychovatelky! Vy, milé matky, máte svůj vzor v Marii, Matce Kristově. Její láska a oddanost, obětavost a trpělivost kéž vám vždy září! Budou-li děti viděti ve vás to, čím máte býti, totiž zástupce Boží na zemi, budou následovati Božské Jezulátko. Oko Boží pak, jež s takovým zalíbením hledělo na svatou Rodinu nazaretskou, i na vaší rodině spočine pohledem vyvolení. Kéž všechny naše české rodiny jsou věrným obrazem svaté Rodiny nazaretské, kéž jsou rodiny Boží - rodiny vpravdě křesťanské!

Obsah

<i>Důležitost rodinné výchovy</i>	5
Právo a povinnost rodičů	5
Odpovědnost před Bohem . - Připravme se na ten úkol!	7
Správný názor na dítě	8
Lépe vychovává četná rodin	9
Nebojte se dětí!	10
<i>Výchova náboženská I.</i>	11
Už před zrozením dítěte - Po narození křest a úvod	12
Modlitba od útlého mládí	13
Společná modlitba .	14
Úcta k duchovenstvu	15
Dětská četba - Matkou dětí blažených	16
<i>Výchova náboženská II.</i>	18
Křesťanská domácnost .	18
Církevní rok	19
První svaté přijímání	20
Křesťanské zvyky a pořekadla .	21
<i>Tajemství zdárné výchovy</i>	24
Dobrý příklad rodičů	24
Shoda vychovatelů	27
Mírnost je lepší než přísnost	28
Tresty	29
<i>Chyby ve výchově</i>	31
Chyby ve výchově malých dětí : Slabost rodičů	31
Příliš kamarádský poměr a důvěřivost - Snižování	33
Stranickost - Nevedou děti k práci	34
Strašidla	35
Zveličování nepatrných starostí	36
Chyby ve výchově velkých dětí : Nedostatek porozumění	36
Přílišná kontrola	37
Nejtěžší obětí rodičů	38
<i>Tři praktické otázky</i>	39
I. Otázka dětí	39
II. Otázka rodičů křesťanských	41
O povolání kněžském .	43
III. Otázka rodičů nešťastných - Bezdětní manželé	45